

Nye vinkler på hiv/aids -epidemiens historie

Histories of HIV/AIDS in Western Europe: New and Regional Perspectives

Manchester University Press, 2022, 235 sider, pris 649,95 kr

Af Marie Meier

M.A., Ph.d., Academic Coordinator/lecturer hos DIS: <https://disabroad.org/>,
Tilknyttet Lunds Universitet, Department of Health Sciences
ORCID: 0000-0003-3072-5531

På trods af at 38 millioner mennesker lever med hiv på verdensplan, 10 millioner uden behandling – og omkring en halv million mennesker mister livet til hiv hvert år – er det efterhånden sjældent, at spørgsmål om hiv/aids fanger offentlighedens opmærksomhed. Hiv/aids-epidemien synes med andre ord bedaget. Men som Virginia Berridge slår fast i forordet til den nye antologi *Histories of HIV/AIDS in Western Europe: New and Regional Perspectives*, så er historie – hvad der huskes, formidles, fortrænges eller glemmes – altid partisk.

Analyser af hiv/aids har indtil for nylig primært taget afsæt i den amerikanske og angelsaksiske kontekst. Derudover har fokus først og fremmest været på hiv/aids' betydning for homoseksuelle mænd og de nye opfattelser af køn og seksualitet, der fulgte med aids-epidemiens første aktivistiske år. Bogens ærinde er at brede perspektivet ud og inkludere andre befolkningsgrupper, som også har haft hiv/aids tæt inde på livet: sexarbejdere, mødre, sygeplejersker, blødere, stofmisbrugere og fængselsmedarbejdere og -indsatte. Samtidig tager den os med ud i de her

mere udforskede områder af Europa: Edinburgh, Wales, Rom, Norge, Holland, Irland og Schweiz.

De nye historiske perspektiver på hiv/aids, som bogen præsenterer, er selvfølgelig muliggjort af tiden, der har skabt en distance til datidens beghenheder, samt en opbygning af nye arkiver. Derudover er de formet af nye teoretiske strømninger, der også udenfor hiv/aids-forskningen søger at finde blinde vinkler og vidnesbyrd fra marginaliserede grupper, der ikke før er blevet inkluderet i historieskrivningen. Endelig beriges den såkaldte 'anden bølge' af hiv/aids-forskningen, som bogen tilhører, af metodisk innovation. 'Oral history' har f.eks. fået en større legitimitet og gennemslagskraft, og personlige vidnesbyrd spiller en bærende rolle i mange af antologiens bidrag.

Særlig stærkt er Tommy Dickinson, Nathan Appasamy, Lee P. Pritchard og Laura Savidges beretning om sygeplejerskernes oplevelse af hiv/aids i England og deres såkaldte 'beskidte arbejde' med aids-patienterne. I den offentligt opbyggede kontekst af frygt og usikkerhed fortæller de interviewede, hvordan deres arbejde pludselig ændrede

karakter. De måtte frem for alt navigere i og håndtere de svære følelser hos patienter og pårørende. Samtidig stod de magtesløse i forhold til at kunne gøre noget konkret. Ofte oplevede sygeplejerskerne en spænding mellem de officielle retningslinjer og den omsorg, der følte sig nødvendig. Det betød, at flere gik på kompromis med afdækningsudstyr, da det simpelthen følte sig umenneskeligt og distancerende at optræde i plastikuniform over for de sårbare indlagte.

Sygeplejerskerne var således igennem de mellem menneskelige møder med til at genforhandle måden, man mødte hiv/aids-patienter på. Behandlingen ændrede sig yderligere, da såvel pårørende som mange homoseksuelle, både mænd og kvinder, valgte at gå ind i plejen af hiv/aids-patienter for at "tage sig af deres egne", som en sygeplejerske udtrykker det. Hun tilføjer, at epidemien i de første kritiske år, på interessant vis, var med til at skabe et nyt sammenhold mellem homoseksuelle på tværs af køn. Samtidig resulterede det nye landskab af plejere med overvægt af queer-personer i et nyt, rebelsk og meget humorfyldt hospitalsmiljø, der på mange måder blev selvstyrende og adskilte sig markant fra andre afdelinger.

I et andet bidrag zoomer Brian DeGarzia ind på stofmisbrugere i Italien og følger et projekt, der etablerede et hjem for stofmisbrugende hiv/aids-patienter i et rekreativt område for det bedre borgerskab. Projektet blev mødt af massive protester fra lokalbefolkningen. Vi får indblik i, hvordan fordommene og frygten ikke blot var rettet mod sygdommen hiv/aids, men i lige så høj grad mod de 'typer', der kunne fange den og det (moraliske) forfald de repræsenterede og ville føre med sig. Som en ung mor i området formulerer det, er problemet "ikke kun patienterne, men tilstedeværelsen af de andre problemer, de fremprovokerer." Det er altså ikke primært aids, der skræmte, men de mennesker, der blev associeret med sygdommen. Analysen viser desuden, hvordan frygten og den fordomsfulde retorik kan spores tilbage til myndighederne og de offentlige kommunikationsstrategier – som i høj grad var med til at skabe et skel mellem de såkaldte 'risikogrupper' og resten af befolkningen.

Et overraskende og overset perspektiv, antologien også tilbyder, er oplevelser fra hiv-smittede mødre i Edinburgh. Her må forfatteren Hannah J. Elizabeth ty til et mere sammensat arkiv og indsamle mødrenes stemmer på tværs af samtidsmedier, nyhedsbreve, manualer for omsorgsarbejde, medicinske tidsskrifter, billedbøger, testamenter og mundtlige vidnesbyrd. Udover at åbne op for mødrenes oplevelser, diskuterer hun de udfordringer og forbehold et så frodigt arkiv indebærer. De nuancerede historiografiske refleksioner omkring agens og over, hvorvidt mødre taler eller omtales – om der generaliseres eller fiktioniseres – er et lige så vigtigt bidrag, som de historier om skam, stigma og frygt, Elizabeth folder ud.

Lignende metodiske overvejelser finder man fortløbende i flere af antologiens bidrag. Mest eksplicit i undersøgelsen af det nyligt etablerede europæiske online hiv/aids-arkiv. Her forsøger Agta Dziuban, Eugen Januschke, Ulrikke Klöppel, Todd Sekuler og Justyna Struzik gennem en analyse af lyd, video og skriftlige fortællinger at indfange og sætte ord på spændingen mellem behovet for at tale og oplevelsen af – eller forventningen om – at blive mødt med ligegyldighed og mangel på forståelse. Online-arkivet rummer en værdifuld samling af delte minder fra både hiv/aids-ofre og diverse aktivister, politikere, sundhedsmedarbejdere, nødhjælpsorganisationer og kunstnere. Ved at trække på queer- og affektteoretikere som José Esteban Muñoz og Sara Ahmed demonstrerer forfatterne kompleksiteten i arkivets vidnesbyrd: historier fanges i et spændingsfelt mellem glæde og ulykke, fiasko og succes, udvikling og tilbagefald. De illustrerer, hvordan arkivet er udtømmeligt og hvordan de gemte historier altid vil være mere end ethvert forsøg på systematisering af materialet. Som sådan ser de online-arkivet som et nyt queer modbillede til den gængse historieskrivning.

Bogens sidste bidrag fokuserer specifikt på museers rolle i formidlingen af hiv/aids og trækker tråde til samtidens Covid-19-epidemi. Manon S. Parry problematiserer her, hvordan museer ofte har fejlet i forhold til at indfange diversiteten i befolkningsgrupperinger og i oplevelsen af hiv/aids inden for samme land. Corona har, ifølge forfatteren, skabt en fornyet opmærksomhed omkring

hiv/aids, men først og fremmest en opmærksomhed rettet mod alt det, vi har glemt eller fortrængt. Hun peger på, hvordan museer har spillet en afgørende rolle og haft et ansvar i en kollektiv fortrængningsproces ved at sløre eller se bort fra hiv/aids-historiens kompleksitet.

Jeg vil klart anbefale at dykke ned i flere end de nævnte kapitler og få indblik i f.eks. norske sexarbejderes særlige udsathed, socialrådgiveres afgørende rolle eller oplevelsen af at have hiv/aids i fængsler og den helt særlige form for aktivisme, der udviklede sig bag de lukkede mure. Værket tilbyder en virkelig interessant mosaik af lokale og vidt forskellige aids-historier, der viser, hvordan både den professionelle håndtering og den personlige oplevelse af hiv/aids har varieret betydeligt afhængig af sted, region og nation. Det perspektiv er værd at tage med videre som en påmindelse om, at sygdom og helbred er uadskilleligt fra den kontekst, det opleves i. Dermed handler

antologien også om meget mere end hiv/aids. Den belyser overordnede og gentagne eksklusionsmekanismer og understreger vigtigheden af, at pandemier ikke alene forstås og undersøges globalt, men også lokalt.

Tilsammen viser bogens bidrag, hvordan vidt forskellige grupper er blevet marginaliseret af frygt for smitte – men samtidig hvordan selv samme grupper derigennem også kunne opbygge en ny form for styrke og sammenhold indadtil og få en ny status i offentligheden. Antologien er et godt eksempel på, at vi aldrig bliver færdig med 'historien'. Den – eller rettere *de* – kan og bør hele tiden genskrives ud fra en mangfoldighed af mulige vinkler og nye teoretiske indsigter. Den aktuelle historiske granskning af hiv/aids kan ikke alene lære os nye ting om samtiden. Den fortid, vi tror vi kender, ændrer sig også gennem de nye analytiske vinkler, metoder og kilder.